

Ваулін О. А.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету забезпечення державної безпеки
Київський інститут Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:
Комісарова Н. О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри державної безпеки
факультету забезпечення державної безпеки
Київський інститут Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА (МГП) В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Міжнародне гуманітарне право (МГП) є важливим інструментом регулювання збройних конфліктів, яке спрямоване на захист осіб, які не беруть участі у бойових діях, та обмеженням методів і засобів ведення війни. У сучасних умовах, коли збройні конфлікти стають все більш складними та асиметричними, застосування МГП набуває особливого значення для забезпечення державної безпеки. Державна безпека в контексті збройних конфліктів включає не лише військову безпеку, а й захист цивільного населення, інфраструктури, екології та національних інтересів. У цій роботі розглядаються основні аспекти застосування МГП у контексті збройних конфліктів та їх вплив на державну безпеку.

Міжнародне гуманітарне право базується на ключових принципах, які мають вирішальне значення для забезпечення державної безпеки. До них належать:

- принцип гуманності – заборона на завдання непотрібних страждань та збереження життя цивільного населення;
- принцип розмежування – розрізнення між комбатантами (військовими) та цивільними особами;
- принцип пропорційності – заборона на здійснення атак, які можуть завдати надмірних втрат серед цивільного населення або руйнувань цивільних об'єктів;
- принцип обмеження методів і засобів ведення війни – заборона на використання зброї та методів, які завдають надмірних страждань або мають довгострокові наслідки.

Ці принципи є основою для мінімізації втрат серед цивільного населення та збереження критичної інфраструктури, що є важливим аспектом державної безпеки. Наприклад, дотримання принципу пропорційності під час військових операцій допомагає уникнути надмірного руйнування міст та сіл, що може

призвести до гуманітарних криз та дестабілізації ситуації в країні (Женевські конвенції, 1949) [1].

Цивільне населення є одним із головних об'єктів захисту в умовах збройних конфліктів. Дотримання норм МГП щодо захисту цивільних осіб сприяє збереженню соціальної стабільності та довіри до держави. Згідно з Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій (1977), цивільні особи та цивільні об'єкти не повинні ставати об'єктами нападів [2].

Заборона нападу на цивільні об'єкти, такі як лікарні, школи, житлові будинки та інфраструктуру, допомагає уникнути гуманітарних катастроф. Руїнування цивільних об'єктів може призвести до масового переселення людей, втрати робочих місць та соціальної напруженості, що підриває стабільність держави. Крім того, захист цивільного населення є важливим для підтримки міжнародної репутації держави та отримання підтримки від міжнародних організацій.

МГП встановлює обмеження на використання певних видів зброї та методів ведення війни, які можуть завдати надмірних страждань або мати довгострокові наслідки для довкілля та населення. Наприклад, заборона на використання хімічної, біологічної та ядерної зброї є важливим кроком у забезпеченні глобальної безпеки.

Конвенція про заборону хімічної зброї (1993) забороняє використання хімічних речовин у військових цілях, що сприяє збереженню екологічної безпеки та здоров'я населення. Використання такої зброї може призвести до довгострокового забруднення навколишнього середовища, що ускладнює відновлення країни після конфлікту та підриває її економічну стабільність [3].

Крім того, МГП забороняє використання мін та касетних боєприпасів, які становлять загрозу для цивільного населення навіть після закінчення конфлікту [4]. Наприклад, міжнародна кампанія за заборону протипіхотних мін призвела до прийняття Оттавської конвенції (1997), яка значною мірою зменшила кількість жертв серед цивільного населення.

У сучасних умовах збройні конфлікти часто пов'язані з діяльністю терористичних організацій. Дотримання норм МГП у боротьбі з тероризмом є важливим для забезпечення легітимності дій держави та міжнародної підтримки. Наприклад, забезпечення правопорядку та дотримання прав людини під час проведення антитерористичних операцій допомагає уникнути радикалізації населення та зростання соціальної напруженості.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1373 (2001) закликає держави вживати заходів для боротьби з тероризмом, але при цьому дотримуватися норм МГП. Порушення цих норм може призвести до міжнародної ізоляції держави та втрати підтримки з боку міжнародної спільноти [5].

Дотримання МГП вимагає міжнародної співпраці та взаємодії між державами. Наприклад, міжнародні трибунали, такі як Міжнародний кримінальний суд (МКС), відіграють важливу роль у притягненні до відповідальності за порушення норм МГП. Римський статут МКС (1998)

передбачає кримінальну відповідальність за воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид [5].

Міжнародна співпраця також включає обмін інформацією, надання гуманітарної допомоги та спільні зусилля щодо відновлення миру. Наприклад, діяльність Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ) спрямована на забезпечення дотримання норм МГП та надання допомоги постраждалим у збройних конфліктах.

Незважаючи на важливість МГП, його застосування в сучасних конфліктах стикається з низкою викликів. До них належать:

- асиметричні конфлікти: у конфліктах з участю недержавних акторів (наприклад, терористичних організацій) дотримання норм МГП часто ускладнюється через відсутність чіткої структури та відповідальності;

- кібервійни: розвиток технологій призвів до появи нових форм збройних конфліктів, таких як кібератаки, які не регулюються традиційними нормами МГП;

- політизація МГП: деякі держави можуть використовувати МГП для досягнення політичних цілей, що підриває довіру до міжнародного права.

Застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройних конфліктів є важливим інструментом для забезпечення державної безпеки. Дотримання норм МГП сприяє збереженню життя цивільного населення, захисту критичної інфраструктури та мінімізації наслідків конфліктів. У сучасних умовах, коли збройні конфлікти стають все більш складними та асиметричними, дотримання МГП є не лише моральним обов'язком, а й стратегічним інтересом держави. Міжнародна співпраця, дотримання принципів гуманності та обмеження методів ведення війни є ключовими елементами для забезпечення стабільності та безпеки в умовах конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни : прийнята 12 серп. 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/995_153 (дата звернення: 29.01.2025).

2. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій (1977). URL: <https://ihl-databases.icrc.org/ihl> (дата звернення: 29.01.2025).

3. Конвенція про заборону хімічної зброї (1993). URL: <https://www.opcw.org> (дата звернення: 29.01.2025).

4. Оттавська конвенція про заборону протипіхотних мін (1997). URL: <https://www.arminebanconvention.org> (дата звернення: 29.01.2025).

5. Резолюція Ради Безпеки ООН 1373 (2001). URL: <https://www.un.org/securitycouncil> (дата звернення: 29.01.2025).

6. Римський статут Міжнародного кримінального суду (1998). URL: <https://www.icc-cpi.int> (дата звернення: 29.01.2025).